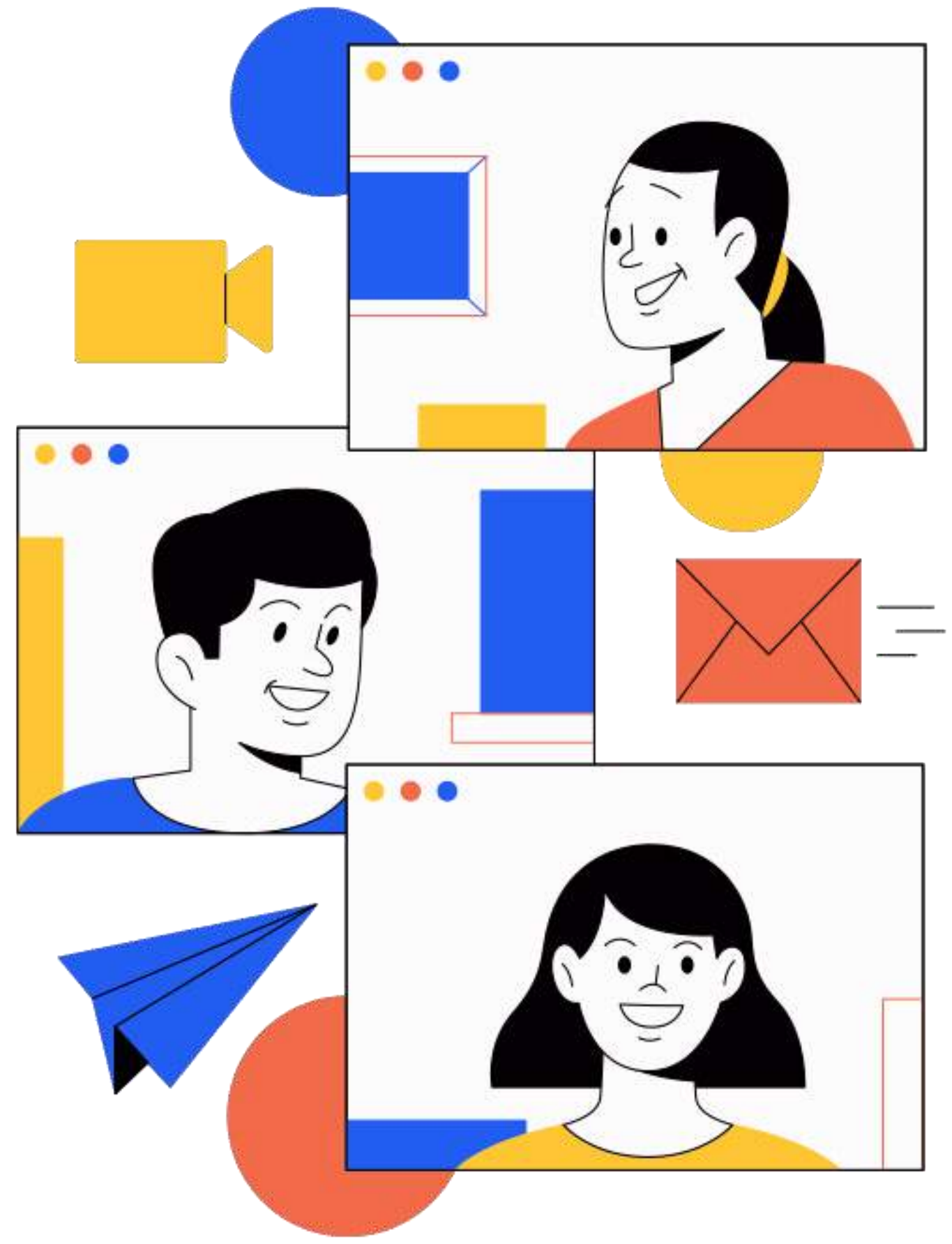
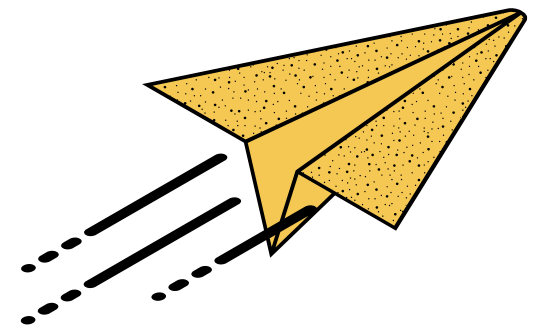

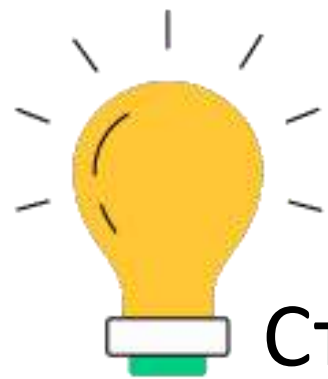
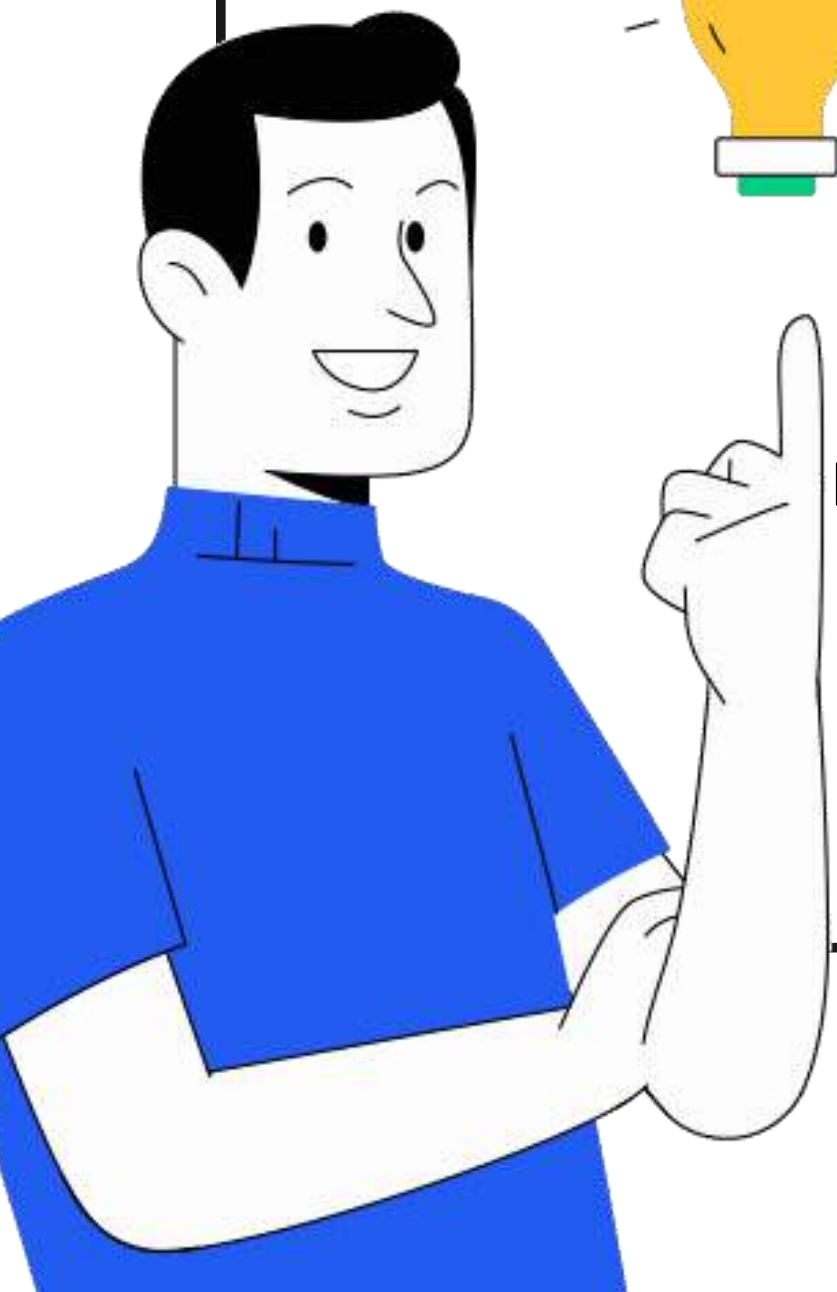
ТЕМА 3: СТАТУСНО-РОЛЬОВІ
ПОЗИЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО
АНАЛІТИКА

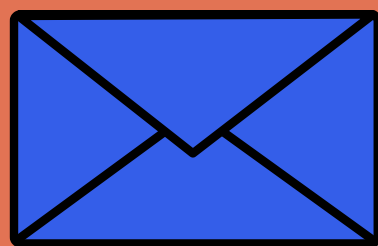
ПЛАН

- 1 Статусно-рольові позиції політичного аналітика: поняття, різновиди
- 2 Етико-ціннісне обґрунтування вибору статусно-рольові позиції політичного аналітика
- 3 Шляхи розв'язання ціннісних конфліктів між аналітиком і клієнтом

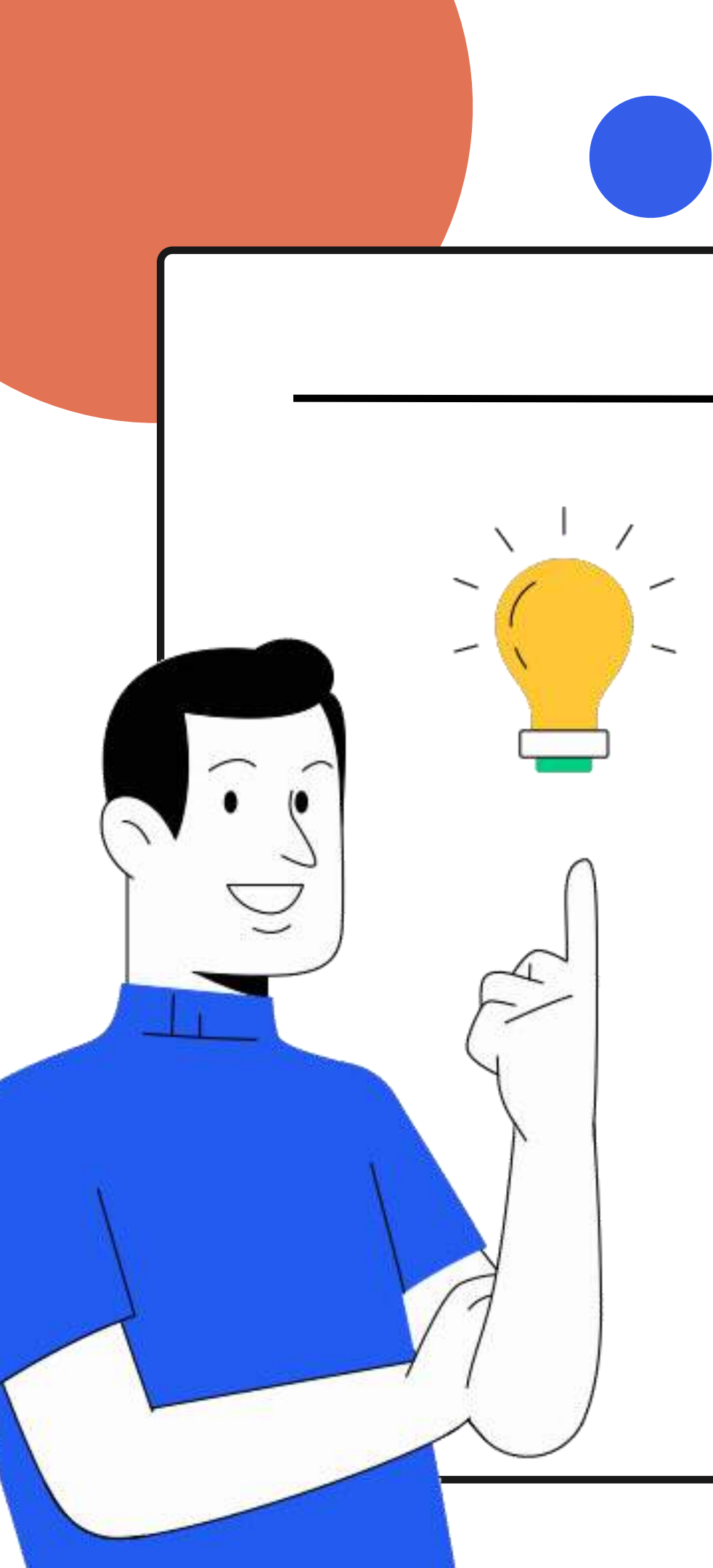
Статусно-рольові позиції, які може приймати професійний аналітик, вирішальною мірою визначається характером конкретного організаційного середовища, в яке він інкорпорований. При цьому має значення і характер клієнта - він є індивідуальним чи колективним (інституціональним).

Сьогодні практикуючі політичні аналітики працюють у різноманітних організаційних структурах, включаючи:

- § національні, регіональні та локальні органи державної та муніципальної влади;
- § консультативні фірми;
- § дослідницькі інститути;
- § підприємницькі асоціації та інші організації, що репрезентують групи інтересів;
- § комерційні структури та некомерційні установи.

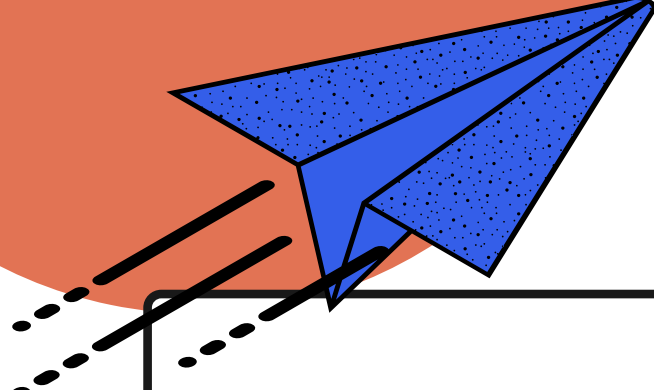

У більшості розвинених країн світу на вищому рівні державної влади, в апараті глави держави (президента), наявна невелика, проте впливова група аналітиків: як призначені президентом особи вони поділяють прихильність спільній ідеології та політичному курсу політичного керівництва країни. Їх рекомендації стосуються політичних, економічних і соціальних наслідків публічних рішень. Вони, як правило, координують роботу своїх колег у виконавчих органах влади, як на рівні особистих апаратів прем'єр-міністра, керівників міністерств і відомств, так і спеціалізованих аналітичних відділів.

Багато аналітиків працює також і в комерційних компаніях та галузевих, підприємницьких асоціаціях, профспілках та державних корпораціях, які зацікавлені в певних сферах законодавчого та політичного регулювання.

Політичні аналітики працюють і в законодавчих органах влади. Як парламент [чи його палати], так і окремі депутати виступають у ролі клієнтів.

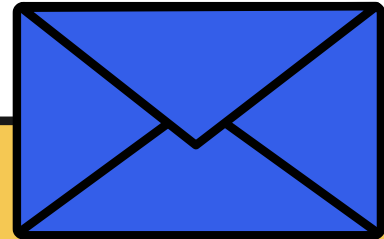
Значний обсяг робіт виконують співробітники апарату парламентських комітетів, комісій і депутатських фракцій. Аналогічна структура простежується і на регіональному рівні.

Місцеві та муніципальні органи влади, як правило, не містять у своїй структурі професійних аналітиків: ці функції часто виконуються за сумісництвом. При цьому немінучі часові, технічні та організаційні обмеження, що знижує ефективність такого аналізу. Місцеві та муніципальні органи влади, які не мають власного підготовленого персоналу, можуть звертатися до різного роду консультативним фірмам, які надають аналітичні послуги.

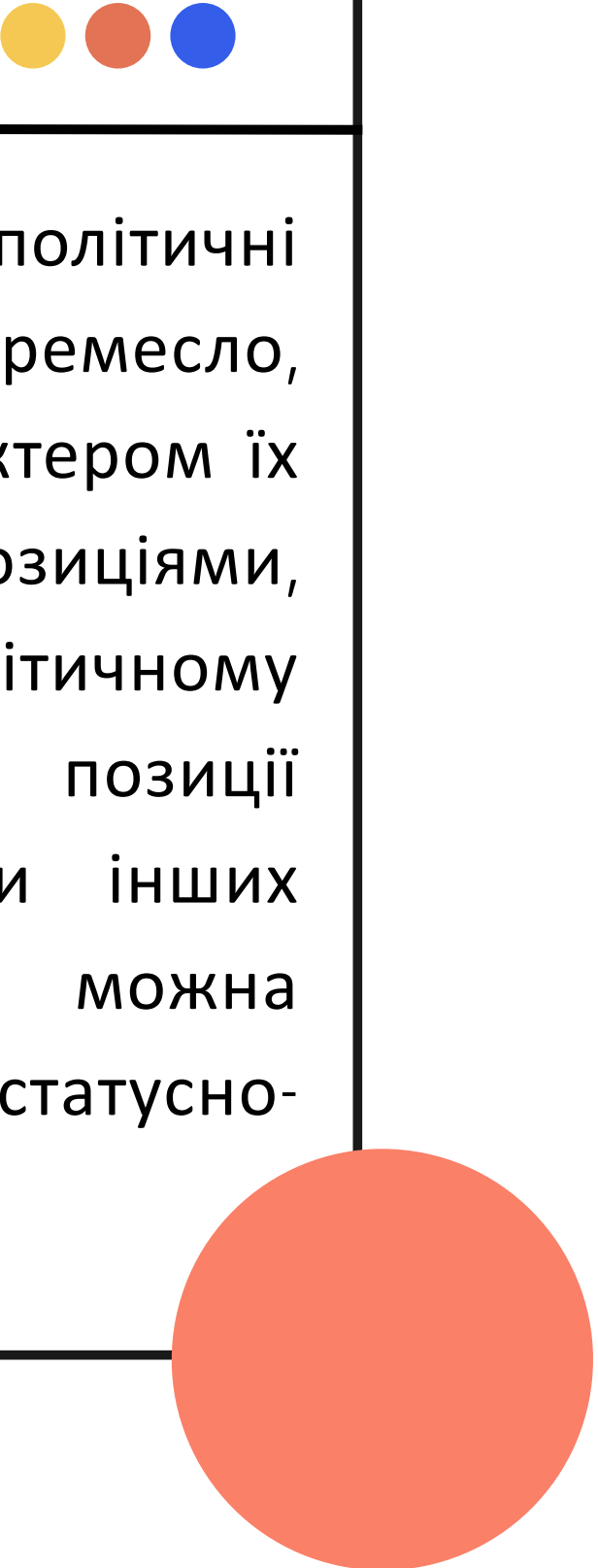

Дослідники в «мозкових трестах» і дослідницьких інститутах також надають аналітико-консультативні послуги вузькоспеціалізованого характеру для конкретних клієнтів, але, як правило, їх розробки набувають масштабного стратегічного характеру.

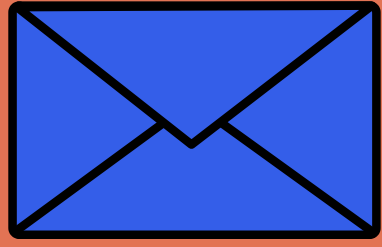

Рольові позиції (де роль - це сукупна поведінка, обґрунтовано очікувана середовищем від даного суб'єкта)	Статусні позиції (де статус - це сукупне ставлення, обґрунтовано очікуване даним суб'єктом з боку середовища)
Помічник	Технократ
Радник	Політик
Консультант-технолог	Активіст

Те, в яких конкретних формах політичні аналітики практикують своє ремесло, значною мірою визначається характером їх взаємин зі своїми клієнтами та позиціями, котрі їх клієнти займають у політичному процесі. Оскільки ці взаємини і позиції значно розрізняються в тих чи інших організаційних структурах, то можна запропонувати таку класифікацію статусно-рольових позицій:

Ролі.

Помічник – це, як правило, найбільш довірена особа клієнта, яка обізнана в його службових, економічних і навіть особистих справах.

Помічник поінформований про характер не тільки проблем, що цікавлять клієнта, але і рішень, що плануються, і визначаючих їх обставин (політичних, фінансових тощо).

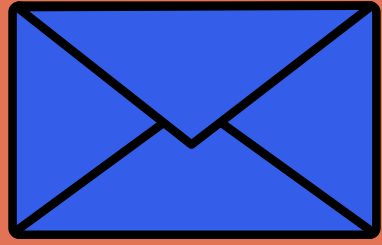
Від помічника обґрунтовано очікують повної лояльності, конфіденційності і навіть емоційно забарвленої прихильності інтересам клієнта.

Взаємини помічника і клієнта зазвичай набувають довготривалий, багаторічний характер і в багатьох випадках приймають форму «кар'єри одного клієнта». Такий аналітик супроводжує свого клієнта в усіх його успіхах і невдачах, рухаючись поряд з ним з однієї сходинки на іншу.

Такі взаємини з часом можуть вийти далеко за межі службових, коли помічник стає частиною «команди», спільником і партнером (компаньйоном, співвласником, політичним призначенцем тощо). В окремих випадках помічник може стати наступником клієнта на посаді. Характер довіри, що часто пронизує такі взаємини, передбачає, що помічник повною мірою поділяє не лише професійні, але і побутові, особисті інтереси, пристрасті та звички свого клієнта. В етичному плані такі відносини можуть поставити аналітика перед непростим вибором.

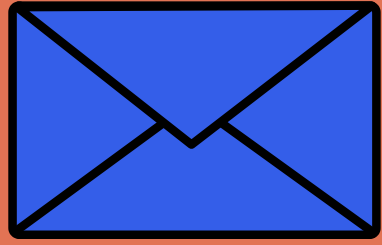
Помічник залучений у широке коло різноманітніших інтересів та ініціатив клієнта, і в силу цього від нього очікують глибокого експертного знання в кожній конкретній сфері. Клієнту, зрозуміло, зручніше мати справу з одним довіреним аналітиком, ніж з декількома вузькими фахівцями. Від помічника, таким чином, потребується володіння навичками організації аналітичного процесу із залученням за необхідності зовнішніх експертів у ролі радників. При цьому помічник бере на себе особисту відповідальність за результати експертизи.

Радник – це, як правило, більш глибокий, але вузький фахівець у певній сфері інтересів клієнта. Це більш «статусна» фігура, вона відмічена такими формальними знаками свого професіоналізму, як вчене звання, науковий ступінь, авторитет в аналітичному співтоваристві. Звичайно робота на клієнта не є для нього основною, оскільки радник надає перевагу престижній публічній посаді в академічній, дослідницькій чи навчальній установі. Таке становище виключає за визначенням довіру й залучення у справи клієнта, а також довготривалі контрактні відносини з ним. Від радника очікується нейтральна «порада» загального характеру в питаннях, у вирішенні яких клієнт зацікавлений. При цьому радника рідко інформують про характер зацікавленості, запланованих діях клієнта та пов'язані з цим обставини.

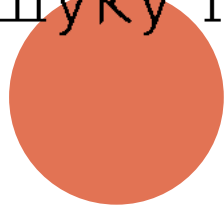
Взаємини між радником і клієнтом набувають підкреслено формалізований характер, обидві сторони зберігають дистанцію і не намагаються вийти за рамки відносин, передбачених контрактом. Радник не несе особистої відповідальності за дії клієнта, що витікають з даних їм рекомендацій. У матеріальному плані позиція радника є найменш привабливою з визначених рольових позицій (за виключенням випадків, коли запрошення на посаду радника є своєрідною формою корумпованості діючих чи «ренти» відставних державних чиновників, які володіють ресурсом особистих зв'язків).

Консультант-технолог поєднує в собі ознаки помічника й радника. З одного боку, консультант може нести особисту відповідальність за успіх пропонованих їм рішень і в силу цього він достатньо повно поінформований про конкретні обставини та плани клієнта. Консультант веде «проект» на всіх стадіях – від постановки проблеми до реалізації рішення, для цього йому надаються необхідні фінансові, організаційні, технічні та інші ресурси, за використання яких він звітується перед клієнтом.

З іншого боку, відносини між консультантом-технологом і клієнтом рідко набувають довготривалого, але частіше епізодичного і навіть разового характеру, залишаючись достатньою мірою формалізованими та дистанційованими. Консультант стає членом команди, будучи зовнішнім, залученим учасником. Роль консультанта-технолога дозволяє аналітику зберігати самотійність і активність у взаєминах з клієнтом, брати на себе ініціативу не тільки в пропонуванні варіантів рішень, але і в постановці проблем перед клієнтом.

В матеріальному плані роль консультанта-технолога може бути найбільш приємною, однак вона не дає відчуття стабільності та впевненості в завтрашньому дні, вимагає підвищеної активності, постійного пошуку та вміння подати себе.

СТАТУСИ

Технократ вважає аналітичну об'єктивність основоположною цінністю, а свої аналітичні вміння та навички - головним критерієм власної професійної легітимності. Свою роль він бачить в тому, щоб давати об'єктивні рекомендації щодо наслідків пропонованих політичних рішень. Технократ віддає перевагу стандартизованим загальноприйнятим методам та інструментам аналізу, які застосовуються в таких зрілих наукових дисциплінах, як економіка, статистика та соціологія. Він надає великого значення формальній, методологічній стороні аналізу, які можуть гідно оцінити колеги-експерти.

Клієнт для технократа - необхідне зло. Клієнт забезпечує ресурси, які дозволяють працювати над цікавими проблемами. В якості подяки за це клієнт може розраховувати на максимально точні результати аналізу. Аналітик має убезпечити себе від втручання з боку клієнта, уникаючи зайвої особистої асоційованості з його інтересами. Інституційні клієнти при цьому більш привабливі, ніж індивідуальні.

СТАТУСИ

Політик (адвокат клієнта) надає першочергового значення своїй відповідальності перед клієнтом. Він вважає, що аналітик черпає свою легітимність як учасник процесу формування і прийняття рішень перш за все з позиції свого клієнта, який посідає виборну чи призначену посаду або представляє організований інтерес. У відповідь клієнт може розраховувати на лояльність і конфіденційність з боку аналітика. Як лікар, аналітик має «не нашкодити» клієнту; як адвокат він має послідовно захищати його інтереси. Перед обличчям неоднозначності фактів і розпливчастості нормативних формулювань адвокат має право інтерпретувати цю неоднозначність і розпливчастість у формі, що найбільш задовольняє інтереси клієнта.

Власні ціннісні переваги аналітика мають при цьому відходити на другий план. Тому дуже важливо правильно обрати клієнта: якщо їх ціннісні переваги збігаються, значно знижується вірогідність внутрішнього конфлікту з-за обов'язку відстоювати рішення, які не співпадають з особистими уявленнями про благо.

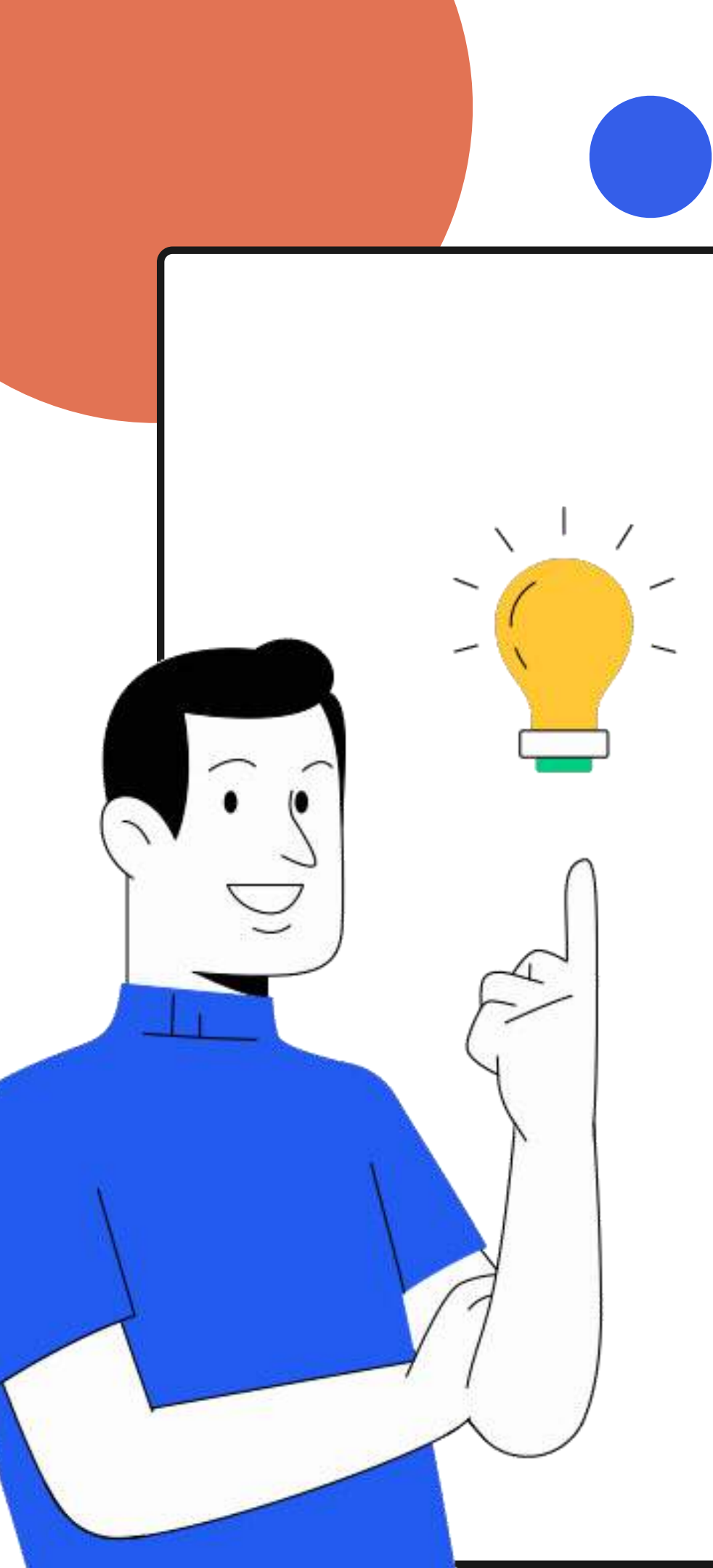
СТАТУСИ

Активіст (адвокат ідеї) переконаний, що його професійна діяльність має бути інструментом в реалізації власних ціннісних уявлень про благо. Він фокусує увагу скоріше на соціальних цінностях політичних рішень, ніж на цінностях професійного характеру (наприклад, аналітична об'єктивність чи відповідальність перед клієнтом). Він сприймає свою участь у політичному процесі як самодостатнє джерело професійної легітимності. Він може також розглядати себе провідником тих чи інших групових інтересів, наприклад, захисником навколишнього середовища, соціально незахищених верств населення, дітей, інвалідів тощо.

Активіст обирає клієнта, виходячи з власного інтересу: наскільки даний клієнт здатний просунути та відстояти проблему і рішення, які значимі для аналітика. Він визнає лише ті зобов'язання перед клієнтом, які прямо передбачені контрактом.

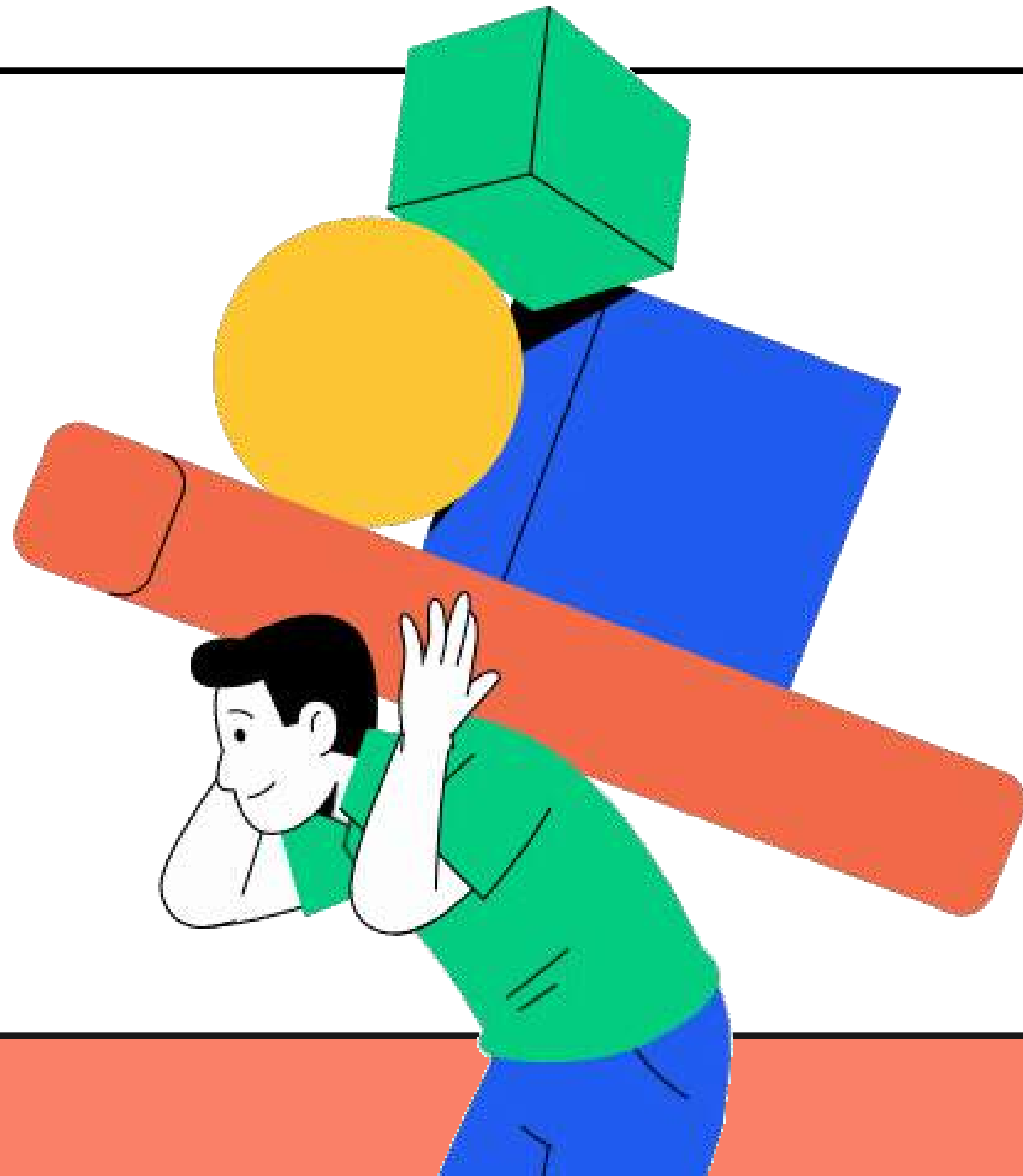
Активіст, як і політик, намагається отримати користь з аналітичної неоднозначності. Якщо результати аналізу не підтримують його власні позиції, він ставить під сумнів неоднозначні припущення та критерії оцінки, неминучі при аналізі комплексних соціальних проблем.

Арнольд Мелтснер спробував сформулювати деяку синтетичну статусно-рольову позицію, яка поєднує переваги всіх наведених вище ролей і статусів. Він називає такого аналітика «антрепренером» і наділяє його такими якостями:

- володіння високими технічними та аналітичними навичками;
- займає ясні моральні та громадянські позиції;
- віддає себе раду в тому, якою мірою його особисті переваги чинять вплив на процес аналізу та рішення проблем;
- заслуговує довіри та конфіденційності з боку клієнтів, однак зберігає дистанцію, не дозволяючи особистим мотивам викривляти професійні цінності;
- усвідомлює об'єктивні та суб'єктивні обмеження політичних альтернатив;
- має волю та навички мобілізації інформаційних, політичних, організаційних і фінансових ресурсів, необхідних для успішного прийняття та реалізації політичних проектів.

2. ЕТИКО-ЦІННІСНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ СТАТУСНО- РОЛЬОВІ ПОЗИЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІТИКА

Не важко уявити себе конкретні обставини, в яких кожна із статусних позицій (технократа, політика чи активіста) може бути етично приємною та виправданою.

Наприклад, команда експертів, яка працює у виборчому штабі кандидата, формується, як правило, за критерієм лояльності та особистої відданості. Разом з тим експерт, найманий Міністерством атомної промисловості для аналізу ризиків по альтернативним проектам збереження відпрацьованого ядерного палива, має в першу чергу діяти як об'єктивний технократ, який ставить об'єктивність аналізу вище за політичні інтереси міністерства.

Проблема об'єктивності й упередженості (відкритої чи схованої) політичних рекомендацій політиків і активістів має не лише етичну (взаємини аналітика і клієнта), але і методологічну (взаємини аналітика і наукового співтовариства), і громадянську (взаємини аналітика та суспільства) сторони.

У методологічному аспекті питання упередженості та необ'єктивності систематично порушується представниками суміжних суспільних дисциплін (політології, соціології, економічної теорії та ін.), які заперечують іноді саме право прикладного політичного аналізу називатися науковою дисципліною. Більшість політичних аналітиків займають активістську позицію, тобто на певному етапі вони відчують бажання чинити вплив на політику, яка здійснюється в рамках тих сфер, в яких вона є фахівцями. Навпаки, представники суміжних академічних дисциплін скоріше схильні до поглибленого розуміння того, яким чином побудований світ політики в сферах їх спеціалізації, при цьому порівняно невелика їх частина відчуває потребу використовувати свої знання для впливу на політичну поведінку.

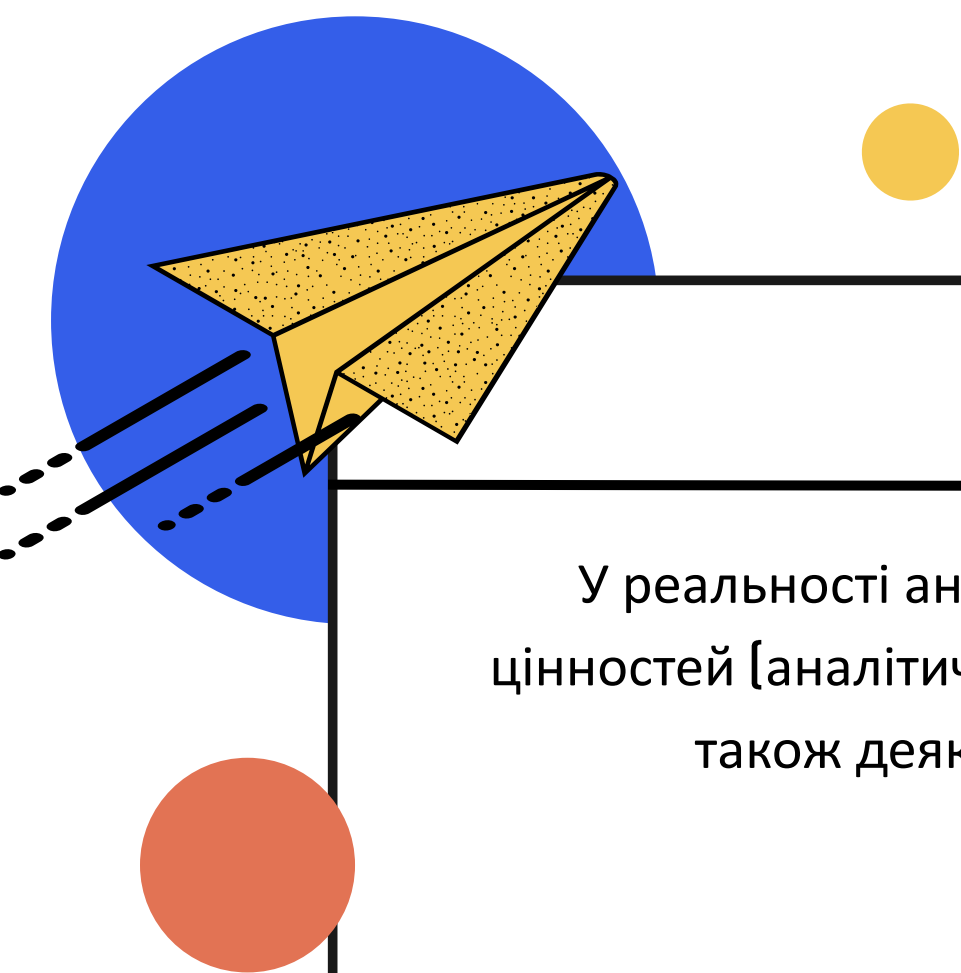
Громадянський аспект пов'язаний з цілісністю процесу прийняття політичних рішень і ролі аналітика в ньому. Чи здатний аналітик у своєму аналізі та відповідних практичних рекомендаціях врахувати всі можливі наслідки пропонованих рішень та інтереси всіх причетних до цієї сфери сторін? І якщо здатний, то чи зобов'язаний він це робити? Якщо перше питання має відношення до обмежень аналітичної раціональності, то другий - до обмежень процесуальної раціональності. Відповідь на перше питання є однозначно негативним, що робить друге питання іррелевантним. Але це потребує певних коментарів.

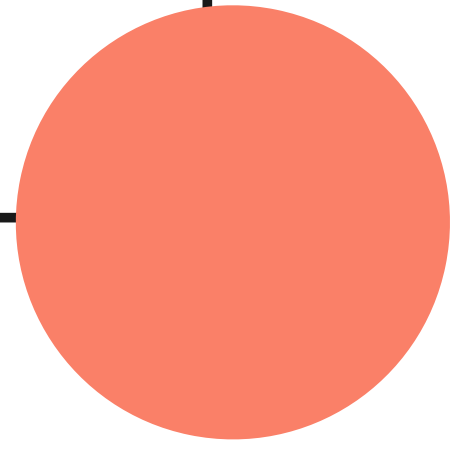
У демократичному суспільстві, де політичні рішення є продуктом конкурентного процесу, право на участь у якому в тій чи іншій формі мають всі організовані групові інтереси; при цьому не існує практики систематичної дискримінації або відмови в легальному доступі до даного процесу. За цих умов політичний аналітик має право на упередженість і необ'єктивність. У конкурентній плюралістичній системі, де діє принцип «немає постійних переможців і постійних переможених», принцип справедливості реалізується не стільки в кожному окремо взятому політичному рішенні, скільки в загальній інституціоналізованій системі процедурних гарантій («стримувань і противаг»), що попереджають узурпацію влади окремо взятою групою, що нав'язує свої інтереси решті населення.

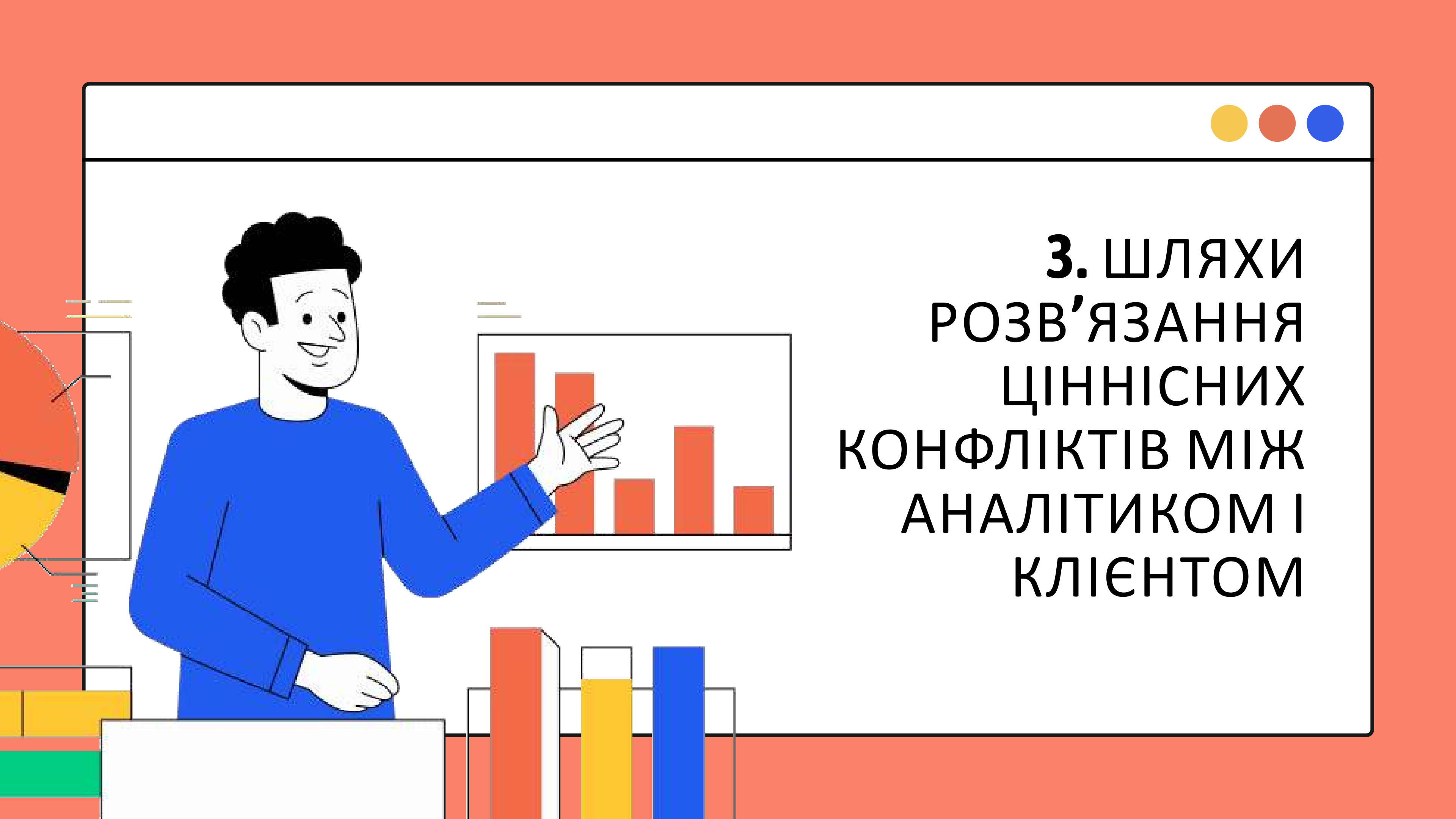
Аналітик має право, проте не зобов'язаний поділяти ціннісні переваги свого клієнта, при цьому в будь-якому випадку повинен у своїх рекомендаціях ясно показати, як пропоновані альтернативи будуть зачіпати ці цінності. Це не означає, що у формулюванні рекомендацій аналітик не може керуватися власними ціннісними перевагами; однак, пропонуючи власний варіант рішення, він не має ховати це за двозначними фразами та недомовками.

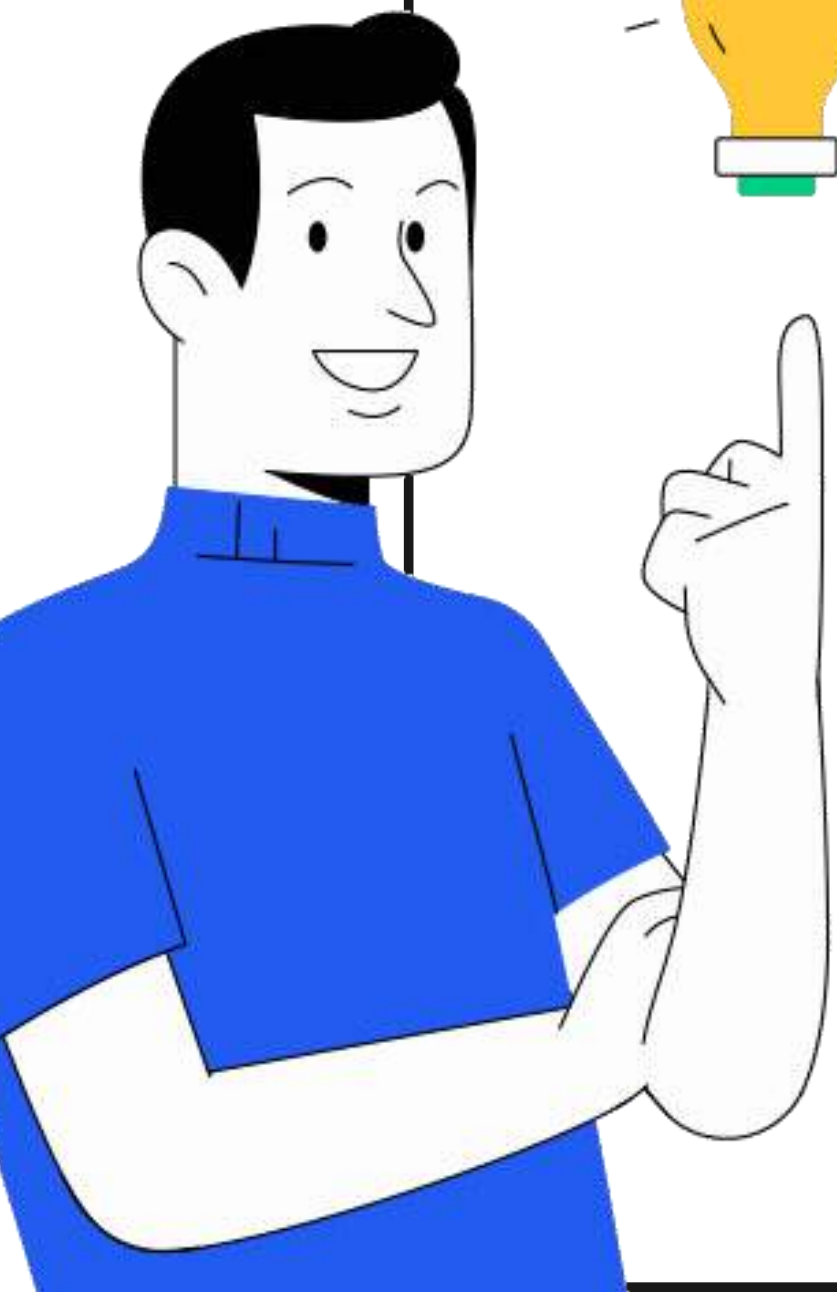
У реальності аналітик частіше всього опиняється в ситуаціях, які вимагають деякого балансу трьох цінностей (аналітичної об'єктивності, відповідальності перед клієнтом, прихильності власним ідеалам), а також деякій мінімальній схильності кожній з них, якщо ці цінності вступають у конфлікт.

В свою чергу «ідеальний» клієнт зобов'язаний:

- сприяти ідентифікації проблем і питань, що потребують аналізу;
 - делегувати відповідальність і необхідні повноваження для здійснення дослідження конкретному виконавцю чи колективу;
 - забезпечити адекватні організаційні та фінансові ресурси;
 - визначати часові орієнтири виконання аналізу;
 - погоджувати вибір цілей і завдань, оцінних критеріїв, альтернатив та інших політично значимих аспектів аналізу;
 - періодично контролювати хід протікання аналізу;
 - оцінювати результати та використовувати значимі висновки аналізу
-

3. ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ МІЖ АНАЛІТИКОМ І КЛІЄНТОМ

Джерела конфліктних ситуацій між аналітиком і клієнтом достатньо різноманітні та суперечливі. М. Мюнгер виокремлює такі спеціалізовані джерела та форми подібних конфліктів:

- конфлікт між лояльністю щодо клієнту та прихильністю власним принципам;
- конфлікт з приводу обмежень, заданих клієнтом відносно матриці критеріїв / альтернатив;
- конфлікт між потребою в аналітичній точності та необхідністю виконати роботи в строк;
- конфлікт з приводу корпоративних обмежень професійного співтовариства;
- конфлікт з приводу ресурсних обмежень.

Найбільш серйозні етичні конфлікти в політичній аналітиці пов'язані з відносинами між відповідальністю перед клієнтом та іншими професійними цінностями. Низка чинників ускладнює етичний вибір: збереження доступу до політичного процесу; перспективи зміни статусу при зміні роботодавця чи замовника; професійна репутація аналітика; особисті відносини з клієнтом; взаємодовіра тощо.

МОЖЛИВІ ТАКІ ДІЇ В СИТУАЦІЇ ЦІННІСНОГО КОНФЛІКТА (ЗА АЛЬБЕРТОМ ХІРШМАНОМ): ПРОТЕСТ, ВИХІД, НЕЛОЯЛЬНІСТЬ.

- **протест**

Протест являє собою спробу вплинути на ціннісні пріоритети індивідуального чи колективного суб'єкта прийняття рішення, діючи «зсередини», тобто залишаючись в рамках усталених (організаційних або контрактних) взаємин.

- **вихід**

Вихід передбачає розрив (вихід із) усталених взаємин.

- **нелояльність**

Нелояльність - дії (як «зсередини», так і «ззовні»), що підривають політичну позицію чи політичні переваги клієнта

Аналітик в ситуації ціннісного конфлікту може вжити дії, які поєднують елементи протесту, виходу та нелояльності в різних комбінаціях.

Відмова від принципу лояльності може приймати форму втечі або викриття з відставкою.

Втеча являє собою поширення конфіденційної інформації з метою підриву політичної позиції клієнта або прийнятого ним рішення. Аналітик може поділитися конфіденційною інформацією з журналістами, депутатами, групами інтересу, іншими особами та структурами, здатними вплинути на процес прийняття та реалізацією політичних рішень.

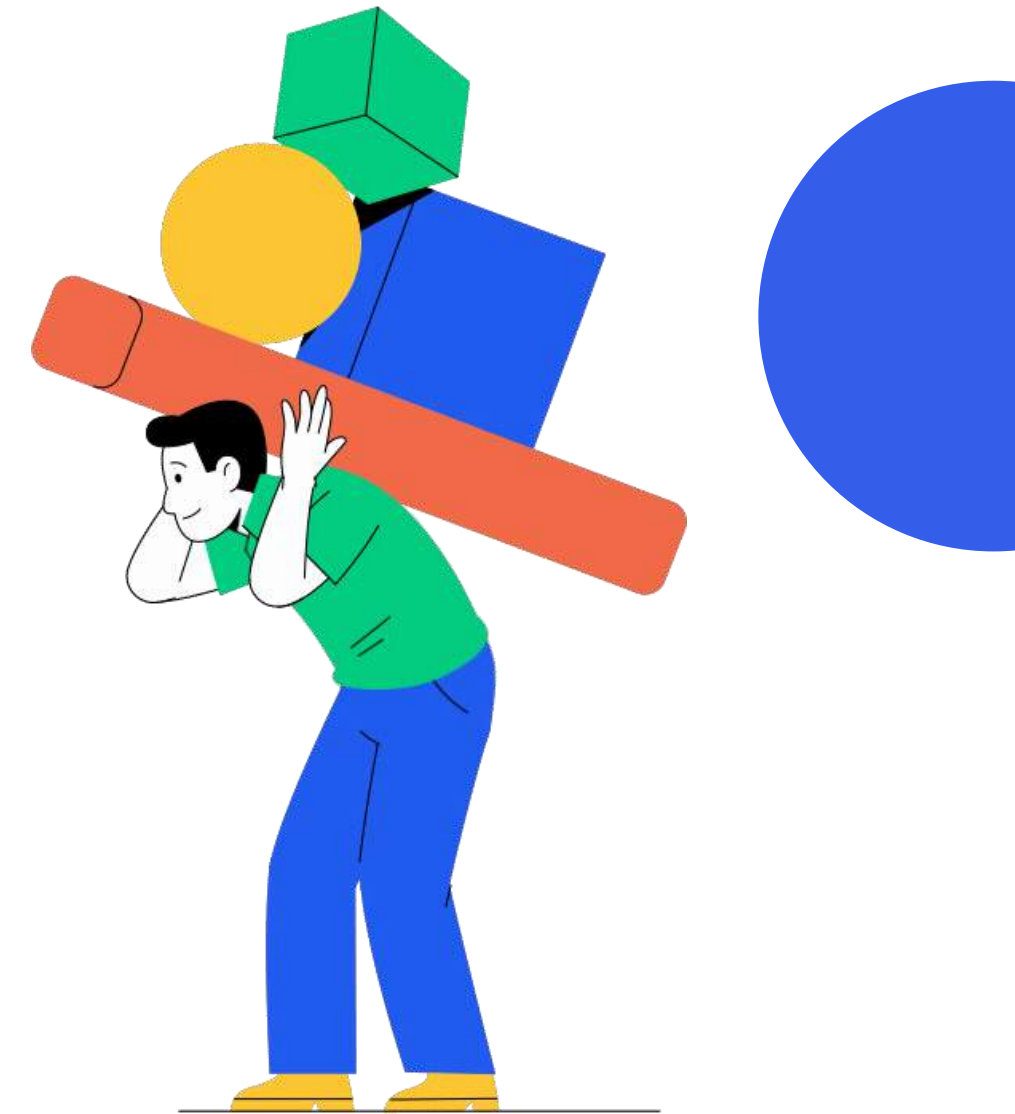
Нелояльність без протесту або виходу являє собою варіант саботажу, що передбачає усвідомлене проектування такого механізму реалізації політичного рішення, який завідомо спрямований на неуспіх. Наприклад, закладення в проект завідомо нереалістичні умови фінансування; розміщення проекту там, де бракує організаційних, кадрових, інтелектуальних ресурсів для його реалізації; залучення до проекту алергенів, здатних викликати опозицію в законодавчих структурах та суспільстві.

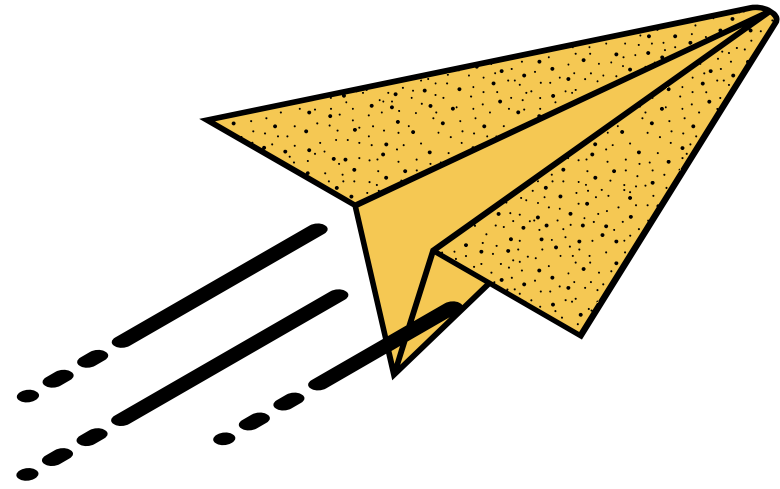

Пітер Френч наводить такі умови морально виправданого переходу на позиції нелояльності:

- мають бути вичерпані всі можливі способи протесту в рамках організаційної структури;
- має бути наявна переконаність в порушенні в даному випадку процедурних, юридичних, політичних або етичних норм;
- повинна бути впевненість в тому, що це порушення буде мати безпосередні негативні наслідки для суспільства;
- треба бути готовим підкріпити свої звинувачення чіткими доказами.

Тільки наявність всіх чотирьох умов дає достатні підстави для впевненості в етично бездоганному характері дій аналітика, який обирає ту чи іншу форму нелояльності щодо свого клієнту.

**THANK
YOU!**

